

İlköğretim ve Ortaöğretimde Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Çocukların Sosyal Hayata Katılımına Etkisi

Ramazan Yaşar¹

Özet

Modern tanımlara baktığımız zaman beden eğitimi, insanlık tarihinin başlangıcıyla yaşittir. Avcı-toplayıcı toplumun bir ferdi olan insanın da özellikle avcılık esnasında bedenini kullanması elzemdir. Bedenini kullanırken de mümkün olan en ergonomik şekilde hareket etmeli, enerjisini optimum seviyede kullanmalı ve bedenini amaca yönelik olarak hareket ettirmelidir. 17. Yüzyıldan itibaren kullanılan bir kelime olan spor ise belli bir disipline yönelik, kurallara bağlı olarak yapılan, mücadeleye dayalı hareketlerin ortak adı olarak nitelendirilebilir. Bununla birlikte beden eğitiminin sporla birlikte sentezlendiğinde bireyde fiziksel, zihinsel ve psikolojik, sosyolojik ve sosyal hayata katılımında önemli faydaları bulunmaktadır. Bu çalışma ile ilköğretim ve ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin, beden eğitimi ve spor dersiyle sosyal hayata katılımlarına etkisini inceleyeceğiz.

GİRİŞ

İnsanoğlunun varoluşundan bu yana varlığını sürdürmesini sağlayan hareket özelliği canlılığın bir göstergesidir. İlk dönemlerde ilkel dürtülerle meydana gelen ve tabii hareketleri içeren spor, günümüzde teknolojinin de etkisiyle doğallıktan çıkmış; insanlar kendi keşfettikleri yöntemlerle bedensel aktivitelerini yerine getirmişlerdir. (Akkoyunlu, Y. 1996, s.80-81)

İnsanın ihtiyaçlarına dayanan beden eğitimi hayatın devamı için gereklidir. Bireyin en temel ihtiyacının hareket olması sebebiyle, durağan yaşam tarzı beden eğitiminin önemini daha da önemli kılar. (Kuter, F. Ö., & Kuter, M. 2012 s.75-94).

1 Atatürk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, ramazanyasar_0725@hotmail.com
<https://orcid.org/0009-0000-4845-9978>

Spor, beden eğitimi faaliyetlerini özelleştirerek çeşitli branşlarda ortaya çıkan, üst düzeyde yapıldığı zaman fizyolojik, psikolojik, estetik, teknik hususları gerekli kılan, yarışmaya dayanan ve katı kurallarla çevrili bir aktivitedir. Sporun en çarpıcı amacı, beden eğitimi ile beraber taşıdığı eş amaçların dışında, yarışmak ve kazanmaktır. (Arıcı, H. 2001).

Beden eğitimi ve spor birbirini tamamlayan ve birçok durumda iç içe geçmiş; temel farkı sporun daha çok rekabete dayalı ve kurallar çerçevesinde yapılıyor olmasıdır.

1. Beden Eğitimi

P.O. Astrant'ın ifadesine göre insan organizması hareket amacıyla yaratılmıştır. Düzeni de ona göre kurulmuştur. (Çolakoğlu, H. 1986).

Platon ise, bedenin sağlıklı olmasının ehemmiyetine dikkat çekerken bedenin güçlü olmasının da, insanın zihinsel performansını olumlu yönden etkilediğini öne sürmüştür. (Alsancak & Tuncer, 2023).

Beden eğitiminin insan varlığının doğal bir sonucu olduğunu görebiliyoruz. İlk insanlarda daha çok barınma, güvenlik ve beslenme ihtiyacına yönelik olarak kullanılan bedeni eğitime eğilimi güvenlik ihtiyacının ve savaş durumlarının azalması, yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte beslenme ihtiyacının daha kolay karşılanabilir olmasıyla bir zorunluluk olmaktan uzaklaşmış, modern çağla birlikte bir popülerite yarışı, bir prestij mücadelesi haline gelmiş; toplumların tanışıp kaynaşması için zemin hazırlamıştır (Karahüseyinoğlu, 2008), Alaeddinoğlu, 2020).

2. Spor

Şimdiki düşünülen birleştirici etkisinin aksine latince dağıtmak ve birbirinden ayırmak anlamlarına gelen "Disportere" ve "Deportere" kelimelerinden türemiş, daha sonra İngilizce ifadesiyle "Sport" ifadesi kullanılmış ve tüm dünyaya ve dilimize de bu kelimenin türetilmesiyle ulaşmıştır. (Çankaya, C. 2001).

Spor bireysel veya toplu halde yapılan, kendine has kuralları olan ve genellikle bir yarışmaya dayalı bedensel ve zihinsel kabiliyetlerin gelişmesini sağlayan eğitici ve aynı zamanda eğlendirici bir uğraştır. Sportif faaliyetler bireyin doğal çevresini beşerî bir çevre haline dönüştürürken kazandığı kabiliyetleri geliştiren, belirlenmiş kurallara dayalı olarak, araçlı ya da araçsız, bireysel veya toplu bir şekilde, boş zaman faaliyeti kapsamında veya tam zamanlı olacak biçimde mesleki anlamda yapılan sosyalleşmeyi sağlayan, toplumu bütünleştiren, ruhun ve fiziğin de gelişimine katkı sağlayan, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur. (Kılıçgil, E. 1985).

Birçok farklı tanımı olsa da sporun temel özelliği belirli bir alan ve kurallar bütününe sahip olmasıdır. Bunun yanında uygulayan ya da izleyenler açısından bakıldığında toplumsal bir gruba hitap etmesi de kaçınılmazdır.

Şekil 1. M.Ö 3. Yy'da Oynanan Cuju Oyunu (Khazanah, 2022)

2.1. Sporun Fiziksel Faydaları

Çocukluk çağlarında hareket, bazen ihtiyaçları ifade etmek, bazen eylemi yerine getirmek, bazen de oyun oynayabilmek için önem arz eden becerilerin başında gelir. Oyun oynamak, çocuğun hayatını etkileyen ve gelişimini destekleyen önemli bir eylem olduğu ve oyun sırasında hareket becerileri de gerektirdiği için, hareket kabiliyeti, çocuğun oyun esnasında mutluluğunu ve rolünü oluşturan önemli olan faktörlerdendir. Dolayısıyla çocuk oyun sırasında hareket halindedir ve bu hareketliliği ilerleyen yıllarda belli kurallar çerçevesinde yönlendirildiğinde eğlenir ve sosyalleşir.

Çocukların kendi bedenlerini kullanma deneyimleri dünyayı algılama ve tanıma açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle bilişsel gelişim, motor gelişim ve algısal gelişim birbirleri ile iç içedir. Özellikle hayatın ilk yıllarında kazanılan tecrübeler motor gelişim, sosyal gelişim, bilişsel ve duygusal gelişimin alt yapısını oluşturmaktadır. Örneğin bir çocuğun gol atması, ayak-göz ve vücut koordinasyonunu sağlayacak, denge becerilerini geliştirecek, aynı zamanda çocuğun başarı ve özgüven duygusunu destekleyerek sosyal ve psikolojik gelişimini de arttıracaktır. Teknik ve sportif açıdan öğrendiği bilgilerle de bilişsel gelişimi desteklenmiş olur. (Bayhan, P. S., & Artan, İ. (2005).

Buradan hareketle sportif faaliyetler hem bilişsel, hem sosyal hem de psikomotor anlamda gelişimi olumlu yönde etkileyen faaliyetlerdir.

Şekil 2. Gallahue'nin motor gelişim dönemleri (Rude, R. 2023)

Yukarıdaki piramitte Gallahue motor gelişim dönemlerini 4 ana başlıkta incelemiştir. (Gallahue, D. (1982).

2.1.1. Refleks Hareketler Dönemi

Bu dönem Gallahue ve buna benzer araştırmalarda bulunan antropologlara göre daha anne karnında başlayıp 1 yaşa kadar devam eden bir süreci kapsamaktadır. İki aşamadan oluşan bu sürecin ilki doğum öncesinden başlayan ve dördüncü aya kadar süren bilgi toplama aşaması, ikincisi de dördüncü aydan başlayarak 1 yaşa uzanan; refleksif hareketlerin ortadan kalkarak amaçlı hareketlerin oluştuğu bilgi çözme dönemini ifade etmektedir. Buradaki amaçlı hareketler emekleme, oturma, kalkma gibi basit hareketlerden oluşmaktadır.

2.1.2. İlkel Hareketler Dönemi

Gallahue bu dönemi istem dışı hareketlerin ortadan kalktığı evre (0-1 yaş), ilk kontrol evresi olarak adlandırılan evrenin aldığı istemli ama kaba hareketlerden oluşan evre (1-2 yaş) olarak kategorize etmiştir. İlk evre baş ve boyun kaslarının kontrolünün sağlandığı denge hareketlerini, uzanma

ve yakalama gibi el becerileri ve emekleme, yürüme gibi yer değiştirme hareketleri içerir. İkinci evre ise aslında kaba motor becerilerin kazanılarak istemli davranışların sergilendiği evredir ve çocuklar için çok önemlidir.

Bu evrede ebeveynler tarafından pozitif anlamda desteklenen çocuklar sportif anlamda ilk temellerini atmış ve gelecekte yapabilecekleri spor dalları açısından olumlu anlamda ilerleme kaydetmiş olurlar.

Şekil 3. İlkel Hareketler Dönemi (Keleş, H. 2023)

2.1.3 Temel Hareketler Dönemi

Çocuklar temel hareket aşamasına ulaştıktan sonra temel motor becerilerini geliştirebilir ve yürüme, koşma, atlama, atlama ve atlama gibi motor hareketleri öğrenebilirler. Manipülatif hareketler arasında fırlatma, tekmeleme ve yakalama yer alır; Denge aktiviteleri olarak da denge aleti üzerinde yürümeyi, takla atmayı ve dönmeyi içerir. (Gökmen H. ve Ark., (1995).

Bu dönemin en önemli özelliği tıpkı ilkel hareketler döneminin ikinci evresi gibi ebeveyn davranışlarıdır. Bu dönemde hopyayan, zıplayan, koşan çocuklar uygun ekipmanlar ve antrenman ortamları sağlanırsa sağlam bir sportif temel atılmış olur. Bu dönem çocuklarının gelişimsel özelliklerine göre yapılacak hareketler adım adım verilmeli ve sonrasında hareketler birleştirilerek kompleks bir forma kavuşturulmalıdır.

Temel hareketlerin gelişimi üç aşamada incelenir. Bu aşamalar gelişimsel bir sıra izlese de hiçbir aşama diğerlerinden ayrılamaz. İlk aşama (2-3 yaş),

egzersiz sırasında vücudun çok kullanıldığı, ritim ve koordinasyonun zayıf olduğu dönemdir. (Mirzeoğlu N. ve Ark., (2003).

İkinci aşama (4-5 yaş), temel hareketlerin kontrolünün ve koordinasyonunun arttığı bir aşama olarak kabul edilir ancak bu evrede harekette sınırlılık olmakla birlikte abartının da sürdüğü evredir. (Mirzeoğlu N. ve Ark., (2003).

Üçüncü ve son aşama ise olgunluk evresi (6-7 yaş) olarak adlandırılır. Bu evrede hareketler doğru bir şekilde ve kontrollü olarak yapılabilir. (Mirzaoğlu N. ve Ark., (2003).

Bazı spor dallarının eğitimine bu yaşlarda başlandığı düşünülürse pedagojik açıdan donanımlı öğretmenlerin elinde yeterli ekipman ve uygun fiziki ortamla çocukların oyun ve hareket esaslı faaliyetler yapması gelecek açısından sportif anlamda olmazsa olmaz bir durumdur. Kişisel hırslar ve gününbirlik başarılar için çocuklar kullanılmamalı yakın gelecekte iyi bir sporcu olunması için temel beceriler ve faaliyetler bu dönemde sağlanmalıdır.

Şekil 4. Temel Hareketler Dönemi (Lindsay, A., & Teresa, T. 2023)

2.1.4.Sporla İlişkili Hareketler Dönemi

Sporla bağlantılı hareketler dönemi, 7-14 yaş grubunu kapsar. Çocukların daha önce nitelikli bir şekilde kazanmış oldukları becerilerini doğru yaptıkları dönemdir. Psiko-motor olgunluk kazanmak ve duyuşsal olarak da etkinliklere katılımın olduğu dönemin olgunlaşması için önemlidir. Çocuklar temel becerilerini kullanarak spor aktivitelerine katılım sağlar. Bu dönemde diğerleriyle daha iyi çalışır ve takım çalışması yaparlar. (Açııcı, K. F. (2016).

Üç döneme ayrılan bu dönemin ilki genel geçiş evresi, ikincisi özel hareket becerileri, sonuncusu ise spor dalına özel hareket evresidir. Bu dönemde

fiziksel gelişimin yanında bilişsel gelişim de hızla artar. Bu dönemde çocukların yetişkinlerin rehberliğinde motor becerilerini kontrol etmeleri oldukça önemlidir. Sportif aktivitelerin özel bir branşa yönelik olarak arttığı evredir. (Gallahue, D. (1982).

Bir önceki dönemin devamı niteliğinde sayılabilecek olan bu evrede sıçrama becerisi uzun atlamaya, topa vurma becerisi futbola, denge becerileri jimnastik gibi sporlara evrilerek kurallı sporlara kaynak teşkil edebilir.

Şekil 5. Sporla İlişkili Hareket Dönemi (Alexander, C. 2023)

3. Sporun Zihinsel Faydaları

Düzenli ve uygun bir şekilde sportif etkinliklerde bulunan insanların fiziksel gelişimlerinin yanında zihinsel olarak da geliştikleri yapılan araştırmalar yoluyla bilinen bir gerçektir. Ayrıca yapılacak sportif faaliyet ne olursa olsun zihin sürecinden geçirilerek hareket meydana gelir. Konter'in çalışmasına göre "Carpenter"ın İdeomotor ve Carpenter Etki Kanunu" olarak oluşturduğu teoride algı neticesinde oluşan bilinçli hareketin algı gerçekleştirilmeden oluşturulan harekete nazaran daha iyi bir biçimde gerçekleştirilebileceğini ve bir hareket başlatılmadan önce ilgili kaslarda hareketlerle ilgili elektriksel akımların olduğunu tespit etmiştir." (Konter, E. 2003)

Bu çalışmalara ve diğer kaynaklara baktığımız zaman sporu zihinden bağımsız bir fiziksel süreç olarak adlandırmak yanlış olur. Zira zihin süzgecinden geçmeden yapılan hareketler spordan ziyade olsa olsa refleks olarak nitelendirilebilir. Bununla birlikte sporun yapısında birçok kompleks

4. Sporun Toplumsal Faydaları

Spor, çağımızda modern toplumun kültürünün ve refah düzeyinin simgesi olarak görülen ve tüm toplumsal yaşamı etkileyen önemli bir sosyal olgudur.” (İmamoğlu, A.F. (1992).

Spor, bireyin kısıtlı ve dar çevresini sosyal bir çevre haline dönüştürürken kazandığı yetenekleri daha da geliştiren, belirlenmiş kurallar altında araçla veya araç kullanmadan, bireysel veya toplu olarak, boş zamanı değerlendirme faaliyeti kapsamında ya da profesyonel olarak mesleki anlamda yaptığı, sosyalleştirici, diğer insanlarla bütünleştirici, ruhu ve bedeni geliştiren, içerisinde rekabet barındıran, dayanışma içeren ve aynı zamanda kültürel bir olgudur. (Erkal, M. (1982)

Çeşitli toplum bilimi çalışmalarını ve sporun toplumsal boyutuna ilişkin çalışmaları incelediğimizde sporu toplumdan, toplumu da spordan ayırmak mümkün değildir.

Aileden sonra çocuğun ulaştığı ilk sosyal çevre de okuldur. Okul önceden belirlenen bilişsel programı vermenin yanında benlik kültürünü geliştirecek ve bireylerin sosyalleşmesini, toplumda istendik davranışlar sergilenmesini sağlamaya çalışır. (Yavuzer, H. (1993).

Eğitimin tek amacı bilişsel faaliyetler değil, insanı topluma hazırlamaktır. Bu yönüyle spor hem izleyenler hem de spor yapan bireyler için toplumsal bir faaliyet alanıdır. Şunu da belirtmek gerekir ki spor, yapılan tanımlarda farklı kültürleri, inançları, milletleri bir araya getirmeyi, toplumların aynı çatı altında kaynaşmasını sağlamayı amaç edinir. Günümüzde olumsuz örneklerine maalesef şahit olmamıza rağmen farklı düşünce, ırk ve din unsurlarını bir araya getiren de yine spordur. Buradaki temel öğe farklılıklara saygı duymak ve genel ahlaki ilkelere göre hareket etmektir.

5. Sporun İlköğretim ve Ortaöğretimde Eğitim Gören Öğrencilerin Sosyal Hayata Katılımına Etkisi

Sosyalleşme, bireyin şahsiyet kazanması, topluma entegre olması ve belirli bir sosyal çevreye uyum sağlaması süreci olarak tanımlanmaktadır. Bireyler bir toplumun içine doğdukları için, içine doğdukları topluma uyum sağlarlar, bu toplumda hayatta kalabilmek ve topluma uyum sağlayabilmek için özel bilgi ve beceriler kazanırlar. Bunların hepsi sosyalleşmeyi temsil eden süreçlerdir. Bu süreçler insanı biyolojik yaşamdan insan yaşamına dönüştürür. Bu süreç aynı zamanda bireylerin toplumsal değer ve normları öğrenmesi, bunlara entegre olması ve yaşadığı topluma uyum sağlamak için insani değer ve toplumsal normlar kazanması anlamına da gelmektedir. (Altunay A. (2015).

Araştırmalara göre akran ilişkilerinin olumlu yönde gelişme göstermesi, sosyal ilişkileri de olumlu yönden etkilemektedir. Yazımızda çocuğun tanıştığı ilk sosyal çevrenin aile olduğunu belirtmiştik. Fakat yapılan çalışmalar gösteriyor ki özellikle ergenlikle birlikte ailenin çocuk üzerindeki etkileri azalırken, okul ikliminin ve çevrenin çocuğun sosyal ve duygusal durumuna olan etkisi artmaktadır.

Spor aktiviteleri esnasında bireyler kendilerini mutlu ve huzurlu hissederler. Zamanının bir kısmını sportif faaliyetlere ayıran kişilerin bu aktiviteler esnasında kendilerini mutlu hissettikleri, rahatlama huzurlu olma duygusunu yaşadıkları, daha özgüvenli bireyler haline geldikleri, sosyal hayata daha kolay adapte oldukları, sorumluluk bilincinde hareket edebildikleri ve toplumun yüklediği görevleri yerine getirebilme açısından olumlu geri bildirim aldıkları kendi beyanlarıyla sabittir (Karahüseyinoğlu, M.F., 2008).

Öğrenciler spor takımlarına katılabilir, rekabetçi veya rekabetçi olmayan etkinliklere ve kulüplere dahil olabilir, sanatsal etkinliklere katılabilir veya bu gibi etkinliklerde liderlik fırsatı yakalayabilirler. Bu etkinlikler öğrencilerin ilgi alanlarını keşfetmelerine, yeteneklerini ileriye götürebilmelerine ve kendilerini doğru ifade etmelerine olanak sağlar. (Önal, L., & Bedir, F. (2023).

Öğrenciler okulda ve okul dışında bolca vakit geçirmekte ve bu zamanlarda da birlikte sportif faaliyetler gerçekleştirmektedirler. Bu süreçte çocuğa kimlik kazandıran spor sosyalleşmenin yanında bir gruba ait olma duygusu da aşılmaktadır. Böylece sosyalleşen birey fiziksel, duygusal ve psikolojik açıdan da gelişimini sağlamlaştırmaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında sporun bireylerin her açıdan olumlu anlamda gelişimi için katkısının yadsınamaz bir gerçeklik olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Açııcı, F. K. (2016). Classification and Functions of Sports Structures. *Current Topics in Social Sciences*, 679.
- Akandere, M. (1999). Kaygı ile başa çıkmada sporun etkisinin kardeş sayısı açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimler Dergisi*, 1(1).
- Akkoyunlu, Y. (1996). Beden eğitimi ve spor. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 80-81.
- Alaeddinoğlu, V., (2020). The Attitudes of University Students' Regarding Physical Education and Sports Lesson, *Ambient Science*, 7/ (Spç), 165-169
- Alexander, C. (2023). *Sporla İlişkili Hareket Dönemi* [Image]. kids and sports how much is too much. <https://www.mycarolinalife.com/kids-and-sports-how-much-is-too-much/>
- Alsancak, E., & Tüncer, M. (2023). Platon Felsefesine Göre Beden ve Zihin Gelişiminde Sporun Önemi. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1).
- Altunay A. (2015). Bir sosyalleşme aracı olarak yeni medya. *Selçuk İletişim*.
- Arıcı, H.(2001). Okullarda beden eğitimi, *İstanbul: Nobel Yayın*.
- Bayhan, P. S. ve Artan, İ. (2005). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Brown, J. D., & Siegel, J. M. (1988). Exercise as a buffer of life stress: A prospective study of adolescent health. *Health Psychology*.
- Çankaya, C. (2001). Spor Tesisleri İşletmeciliği Ve Planlamacılık Ders Notları.
- Çolakoğlu, H. (1986). *Çocuk ve spor*. Ankara: M.E. Basımevi
- Erkal, M. (1982). *Sosyolojik açıdan spor*, Ankara
- Gallahue, D. (1982). Phases and stages of motor development. In D. Gallahue (Ed.), *Understanding Motor Development In Children*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Gökmen H. ve Ark., (1995). Psikomotor Gelişim, *G.S.G.M., Yayın No:139*, Ankara.
- Hall, N. (2011). "Give it everything you got: Resilience for young males through sport. *International Journal of Men's Health*. 10 (1).
- Howland, G. (2019). *Infant Reflexes: Are Those Weird Movements Normal?* (Images) [Image]. Mama Natural. <https://www.mamanatural.com/infant-reflexes/>
- İmamoğlu, A.F.(1992) İkibinli yıllara doğru türk sporu üzerine bazı gözlemler, *G.Ü.Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Karahüseyinoğlu, M. F. (2008). Geleneksel Türk sporlarındaki modern spor yansımaları. *Sport Sciences*, 3(3).

- Keleş, H. (nd). *İlkel hareketler dönemi* [Resim]. <https://drhasankeles.com>.
<https://drhasankeles.com/bebek.html>
- Khazanah, E. (2022). Cuju Oyunu [Resim]. <https://harianberkat.com/2022/07/12/sejarah-singkat-terbentuknya-olahraga-sepak-bola-di-dunia/>
- Kılıçgil, E. (1985). Sosyal çevre-spor ilişkileri, *Bağırhan Yayınevi, Ankara*.
- Konter, E. (2003) Spor psikolojisi uygulamalarında yarılgılar ve gerçekler, *Dokuz Eylül Yayınları, Ankara*.
- Kuter, F. Ö., & Kuter, M. (2012). Beden eğitimi ve spor yoluyla değerler eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*.
- Lindsay, A., & Teresa, T. (n.d.). *Fundamental Movement Skills | Active Kids Are Active Adolescents | Extension | University of Nevada, Reno* [Image]. Extension | University of Nevada, Reno. <https://extension.unr.edu/publication.aspx?PubID=2927>
- Mirzeoğlu N. ve Ark., (2003), Spor Bilimlerine Giriş, *Bağırhan Yayınevi, Ankara*.
- Önal, L. & Bedir, F. (2023). Türkiye’de Kampüs Rekreasyonu. *Spor Bilimlerinde Yenilikçi Çalışmalar*.
- Öztürk, K. (2021). *Spor ve zihin* [Resim]. *sporun hayatımızdaki yeri ve önemi*. <https://www.creatiny.com/sporun-hayatimizdaki-yeri-ve-onemi/>
- Rudee, R. (nd). 6. HAFTA Psikomotor Gelişim | PDF [Resim]. *Scribd*. <https://www.scribd.com/document/502676438/6-HAFTA-Psikomotor-Gelişim>
- Yavuzer, H. (1993). Çocuk psikolojisi. *İstanbul: Remzi Kitabevi*.